

הבטחון כל כך שלא לבקש גם מעכו"ם, כי יכול להיות שאין שייך בזה בטחון, מחמת שעכו"ם יש לו אכזריות ואם לא יבקש ממנו לא יקחנו על העגלה. וזאת הודיע להם רבה בר בר חנה יומא חד הוה אזלינא בהדי ההוא טייעא, הוה דרינא טונא ואמר לי שקול יהביך ושדי אגמלאי' – שמדת בטחון מגעת כל כך שאפילו לעכו"ם לא יבקש, כי אם יהא רצון השי"ת בזה, יאמר לו העכו"ם מעצמו (מי השלוח ח"ב לקוטי הש"ס). בדומה לזה מובא (בליקוטי מגדים ח"ב לו): בשם הרה"ק מקוצק, ומפרש שבמעשה זה שהודמן לידו, למד רבה בר בר חנה שאף את הסיבה לפרנסתו, גם כן אין לו לבקש, כי תבוא היא אליו בגורת עליון. וע"ע בעש"ט על התורה מקץ ד.

מובא בספר מי השלוח (ח"א לקוטי הש"ס. על יסוד ספר יצירה וכתבי האריז"ל), ששנים עשר דברים המנויים כאן, מכוונים כנגד שנים עשר חדשי השנה כפי סדרם מתשרי, ומכוונים כנגד שנים עשר ענינים שצריך אדם לברר עצמו בהן, עבודת בירור ותיקון מיוחדת לכל חדש – ואלו הם שנים עשר הענינים בראשי פרקים:

- (א) יובלא-דוכרא; תשרי; יציאה משעבוד מכל דבר זר השולט.
  - (ב) נדה-גלמודה; חשוון; בירור מתאוה.
  - (ג) מעה-קשיטה; כסלו; בירור בחמדת הממוץ.
  - (ד) מכירה-כירה; טבת; מדת הכעס.
  - (ה) כלה-נינפי; שבט; תאות אכילה.
  - (ו) תרנגול-שכוי; אדר; ליצנות וקלות ראש.
  - (ז) קבעץ פלניא; ניסן; בירור האדם בקנינים שאינן שלו.
  - (ח) מפזר חלגלותיך; אייר; תיקון מקרה לילה.
  - (ט) סירוגין סירוגין; סיון; זריזות לדברי תורה.
  - (י) סלסלה ותרוממן; תמוז; חיבור וחיפוש אחר דברי תורה.
  - (יא) וטאטתיה; אב; בירור מכל מיני חמדות זרות.
  - (יב) השלך על ה' יהבך; אלול; מסירת עצמו להש"י והוא יבררו.
- ע"ע במצוטט ביוסף דעת מגילה יח. מסה"ק מי השלוח.

דף כז

זמתרי גברי מי משתמעי והא תניא... אלמא כיון דחביב יהיב דעתיה, הכא נמי כיון דחביב יהיב דעתיה. ומכל מקום זכור ושמור אין האוון יכולה לשמען כאחת, כי רק משני בני אדם אפשר לשמוע שני קולות החביבים על השומע [אפילו הקולות משונים זה מזה, כגון זכור ושמור וכן שופר וחוצצרות], אבל כשמקור הקולות הוא אחד, אין נשמעים אפילו בחביב (עפ"י תוס' סוטה לט: ד"ה עד).

ע"ע בספר טל תורה, בפירוש דברי רש"י.

'מאי שנא התם דזהב ומ"ש הכא דכסף... התורה חסה על ממונן של ישראל...'. זה הכלל ענינו הפכי מהכלל 'אין עניות במקום עשירות'. ומצינו (במנחות פט.) שנחלקו החכמים איזה כלל גובר. ופרשו

אחרונים שהדבר תלוי בשיקול דעת החכמים מתי לפזר ומתי לקמוץ, כל מקום כפי ענינו, לפי סוג ההפסד ולפי כבוד העבודה; אם הוא דבר הקדוש קדושת הגוף אם לאו, אם המדובר על דבר של עניות ממש או רק אינו מהודר מאד וכד' (ע' בספר יום תרועה; תפארת ישראל תמיד פ"ה כז; תשובה מאהבה ז). ובספר מי השלוח (בלקוטי הש"ס ח"א): מה שהיו ידות הכלים של זהב ואילו על גוף החצוצרות חסה התורה – כי החצוצרות באים בזמן שיש צער כגון כי תבוא מלחמה או בתעניות, על כן גם הש"י כביכול גם כן בצער וצמצום, ואז שייך לומר התורה חסה על ממונם וכו' אבל כשישראל בנייחא או מצינו אין עניות במקום עשירות.

'... אבל בגבולין, מקום שיש חצוצרות אין שופר...' פרש"י: כגון בתעניות. ואולם המנהג לתקוע בתעניות בשופר. וכבר תמה בעל המאור על מנהג זה. ויש אומרים מפני שסמכו על הסוגיא במסכת תענית ועל דברי הירושלמי שאין תוקעים בחצוצרות אלא בשעת מלחמה כמפורש בכתוב, לפי שהוא זמן אסיפה לכל ישראל, אבל בתעניות תוקעים בשופר. [ולמה תוקעין בקרנות – לומר חושבנו כאילו גועים כבהמה לפניך'. ירושלמי]. (עפ"י רמב"ן ור"ן).

והראב"ד יישב סוגיתנו עם הסוגיא בתענית, לומר שתוקעים בשניהם; בחצוצרות תוקעים בסוף כל ברכה וברכה מאותן שש ברכות שמוסיפים בתפילה, ועל זה מדובר כאן. ואילו בשופר תוקעים בשעה שמרבים בתפילה ותחנונים.

ועתה אין נוהגים לתקוע בתעניות. כן הביא הריטב"א מנהג צרפת, ופירש טעם הדבר מפני שלהלכה מצוה בחצוצרות [כן פסק הרמב"ם ועוד], וכיון שאיננו יכולים לעשות חצוצרות כסף לפיכך אין תוקעים. ובאגרות משה (או"ח ח"א קטט) פירש דבריו שלדעת הסוברים להלכה מצוה בחצוצרות, צריך שיהיו אותן חצוצרות שנעשו לתקוע בהן במקדש [ובזה הסביר מה שמנה הרמב"ם מצוה אחת לתקיעה על הקרבנות ובעתות צרה]. ואולם האחרונים תפסו לעיקר כשיטת הראשונים שלהלכה התקיעה בתעניות אינה בחצוצרות דוקא אלא אפשר בשופר (כדעת הרמב"ן והרשב"א ועוד), ומפני כן טרחו למצוא טעמים אחרים לכך שאין אנו נוהגים עתה לתקוע בתעניות.

ע"ע באגרות משה או"ח ח"ב יג. ודחה שם דברי הקרבן-נתנאל בפרקנו [וכ"כ בהגהות נתיב חיים תקעו] שיצא לחלק בין ארץ ישראל לחו"ל.

*

'לפני המלך ה' הוא דבעינן חצוצרות וקול שופר אבל בעלמא לא' – כי 'חצוצרות' הוא אהבה, ו'קול שופר' – יראה, והמה הפכים. ולפני המלך ה' היינו במקום המקדש ששם הם החיים האמתיים, שם מתקשרים ומתאחדים יחד אהבה ויראה (עפ"י מי השלוח ח"ב לקוטי הש"ס. ועע"ש בח"א ריש שמות).

עוד בטעמי שופר וחצוצרות – ע' במאמרי הראיה ('השופר והחצוצרות', עמ' 146. – הליכה עם התורה לאור הטבע ולאור התפתחות הטכניקה האנושית); חרושי הגרז"ר בנגיס (ח"ב סא. – 'גילו ברעדה').

*

(ע"ב) 'זכמה שיעור תקיעה, פירש רשב"ג כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן' – שהוא טפח

(כן סיימו בנדה כו: 'פירש רשב"ג... ויראה לכאן ולכאן – טפח'). ופירש הרא"ש שנקטו 'כדי שיאחזונו... כדי לפרש הטעם למה נתנו בו שיעור טפח, כדי שייראה השופר מתוך ידו ולא יאמרו לתוך ידו הוא תוקע (וכ"כ כאן בקיצור בתורא"ש וברשב"א בנדה שם).

וכתבו אחרונים (תקפו, ע"ש בבאור הלכה) שמבואר מדברי הרא"ש ששיעור זה מדרבנן ואינו כשאר שיעורים שהם הלכה למשה מסיני, אבל יש ראשונים שסוברים ששיעור זה מהתורה (תוס' סוכה ז: וכ"מ מרש"י כאן). ומכל מקום לדברי הכל צריך שיעור מהתורה כדי שיהא אפשר לתקוע בו, ולכן שופר של עיר הנדחת פסול מהתורה משום 'כתותי מכתת שיעוריה' (באור הלכה שם).

צ"ע אם מדאורייתא לא נאמר בזה שיעור של גודל מסוים, מהי תיתי ש'כדי תקיעה' הוא שיעור בגודל השופר עד שנאמר בזה 'כתותי מכתת שיעורא', ולכאורה אין זה אלא אפשרות מציאותית.

ולולא דברי הבאה"ל נראה שהרא"ש כתב זאת כטעם להלכה ולעולם מדאורייתא. ומצינו כעין זה שנתנו טעם לשיעור אעפ"י שהוא מהלכה, כגון לענין רביעית דם של מת שמטמא מפני שרביעית היא תחילת דמו של קטן, וכן כזית בשר מן המת (ע' תוספתא כלים א ופיה"מ להרמב"ם אהלות ב,ב; רמב"ם הל' טומאת מת ב,ב, ועוד), וכן בשיעור לולב אמרו (בסוכה לב): 'כדי לנענע בו' (ואמנם בערול"ג חידש שגם שיעור זה מדרבנן, אבל לכאורה אין נראה כן מסתימת שאר הפוסקים). ואולם למסקנא אמרו 'כדי לנענע...'. וכן מצינו טעם לשיעור 'לבוד' עד ג' פחים, שבג"ט הגדי מודקך בבת ראש – ע' עירובין טז ובריטב"א. וכן משמע ברשב"א שכתב 'נקטיה בהאי לשנא כדי לפרש אגב אורחיה טעמא דמילתא'. והלא בנתינת הטעם משמיענו שאין זה שיעור כשאר שיעורים אלא מדרבנן, ואין זה רק נתינת טעם אגב אורחיה – אלא משמע שגם לפי האמת הוא שוה לשאר שיעורים.

וכ"כ בספר טל תורה כאן.

ולפי"ז מובן שגם אדם גדול שאחיות ידו יותר מטפח די לו בשופר טפח, כמש"כ הר"ן והטור (ע' באה"ל שם). ואולם דעת הריטב"א (כאן ובר"ה) שאדם גדול צריך יותר כדי שייראה. וצ"ע לפי דבריו האם מדאורייתא הוא שכך נאמר שיעורו, בכדי שיראה בפועל, או שמא מדרבנן.

ע"ע במובא בנדה כו.

דף כח

'בשופר של שלמים לא יתקע ואם תקע לא יצא' משום מצוה הבאה בעבירה. כן מבואר בראשונים. ומבואר כאן שאיסור הנאה משלמים – מדאורייתא (חדושים ובאורים).

ומרש"י במנחות (ד) משמע לכאורה שהוא איסור דרבנן. ואולי לדבריו מתפרש 'לא יצא' – מדרבנן [ובשפת אמת (מעילה יב). חידש שיש מעילה דרבנן בקדשים קלים קודם זריקה, ואולם אין משמע כן בתוס' שם], או לא יצא המצוה כתיקונה. אך בדברי כמה ראשונים מבואר שהוא איסור תורה, אם משום 'בל יחל דברו' או מטעם אחר – ע"ע רש"י פסחים כו: תוס' מעילה יב: סד"ה חלב; נדרים י; נוזר כד: כריתות כג: שיטה מקובצת מנחות ד; כס"מ מעילה ב, יא בשם הרא"ש; שער המלך חמץ ג, יא; משיב דבר ח"ב סו; קרן אורה מעילה יב: שבט הלוי ח"ג יג וח"ז פט וח"ח קלה, ב.

'אלא אמר רבא... הדר אמר...' ע' במובא בעירובין קד.

'בשופר של ע"ז לא יתקע ואם תקע יצא, בשופר של עיר הנדחת לא יתקע ואם תקע לא יצא, מאי טעמא עיר הנדחת כתותי מיכתת שיעוריה' אבל בשופר של עבודה זרה אינו עומד ליכתת – כי מדובר בע"ז של נכרי שיש לה ביטול, אבל בשל ישראל – לא יצא שהרי אין לה ביטול וחייב לאבדה מן העולם. ולרבנו תם מדובר דוקא לאחר שביטלו הנכרי, אבל קודם לכן – לא יצא (עפ"י תוס' חולין פט).